

a legmagasabb embertypus: az „Übermensch“, a melynek színezésében határt nem ismer. Ez ember vonásai a kevélység, vitézség, előkelőség és önuralom. Az emberfeletti eme képtelen ideálja volt ama veszedelem, a melyen magának a philosophusnak is tönkre kellett mennie, mivel sajnosan érezte az áthidalhatatlan ürt emberfeletti ideálja s a rideg valóság között. S itt mit sem segített rajta, hogy a jót és az erényt a hatalommal, s a rosszat a gyengével és tökéletlennel azonosította.

Jól mondja róla Gallwitz, hogy Nietzsche valóságos hadat üzen a mai közepes és lágyézelmű kulturának, a melylyel titáni módon szembe állítja magát az egész vonalon. Kár, hogy szertelen túlzásai nélkülözik a komoly önuralmat az emberek és a viszonyok megítélése terén. Német tudós specialitás ő, ki a maga aphoristikus gondolatainak kényszerzubbonyába akarná szorítani az egész világot.

(Éperjes.)

Dr. Szlávik Mátyás.

A bevándorlók.

Irta *Szikra*. Budapest, 1898. Singer és Wolfner kiadása 16 iv. 244 l.

A fenti címet újabb elbeszélő irodalmunk egyik értékebb terméke viseli. Érdeme, hogy nem indul jelszavak után s nem hódol sem az eredetieskedés, sem a különböző iskolák hóbortjainak. És e mellett kiválóan érdekessé teszi az az alapgondolat, mely szerzőjét megfigyeléseiben s a kidolgozás munkájában vezette s a mely, szemben az u. n. történelmi családok exclusivításával őt a demokratia s a társadalmi egyesség meleg szószólójává avatta.

Műve, csekély terjedelménél s tárgyának, az elbeszélés anyagának rövidségénél fogva nem érdemelheti meg a regény nevet. Nem több egy hosszabb, nagyobb léleketvételű elbeszélésnél, de a melyben kitűnő társadalmi rajzot adott. Még ha valóban számba vehető irodalmi értéke nem volna is, ma, a tárcza-elbeszélések beteges korában, magában véve az is esemény számba megy, ha valaki efélével zörgetni mer az olvasó ajtaján.

Egy falusi nemesi család, Szobék budapesti farsangolásának története képezi az események magvát. Az előkelő származására büszke asszony nem elégszik meg egyszerű falusi életével s a hozzá hasonlók társaságával és rokonságával. Pestre vágyik, hogy a főurak körében, azok házi és casinói multságai és esetleg az udvari bálokon szerepeltesse leányát. Vágyai netovábbja egy grófi, vagy bárói vő. Ezért túri azt a sok mellőzést és megalázást, melyet egy ilyen „bevándorlónak“ (így nevezik a főúri társaságok a feléjük kapaszkodókat) a benszülöttektől s a már célhoz ért parvenüktől a jobb jövő reményében szenvedniök kell. Szobné, ki egyszerű házi körében és szép gazdaságában

igazán betölti helyét, mindinkább eljátsza leánya becsülését, mert a művelt, de épen ezért a saját társadalmi állásával megelégedő Ilona sehogy sem tud anyja céljaival rokonszenvezni s manővereivel megbarátkozni. Maga is észreveszi, hogy anyja és ő közötté folytonosan nagyobb lesz a szakadás s mint becsületes érzésű leányt, ez végtelen keserőséggel tölti el. Minden vágya az, hogy anyja kigyógyuljon nagyzási hóbortjából s visszakerüljenek falusi otthonukba. A visszás helyzet, melybe anyjának ambíciója sodorta, egészen megzavarja lelke egyensúlyát s Tarnóy Ádámnak, kivel egy főrangú társaságban találkozik, csak azért, mert párszor gyermekkorukban egymással összejöttek, végtelenül megőrül s azt hiszi magáról, hogy szerelmes belé, pedig szíve legtítkosabb vágyaival régi játszótársa, a tanulmányai folytán komoly, életbölcse érett férfiúhoz, Tamásy Imréhez vonzódik.

A fővárosi salonokban nevedezett s elfásúlt Tarnóy, bár érdeklő a szellemes és természetes bájjait megőrző Szob Ilona, még nem meri bevallani maga előtt szerelmét s ingadozik a választásban közte s Géresy Valeria bárónő között. A vénülni kezdő bárókisasszony, hogy a főkötőt biztosítsa magának, Tarnóyra, ki különben is jó parthie, kivetí hálóját. Ravasz terve sikerül. Tarnóyt rabúl ejti; Szob Ilona is reá talál saját magára s önmagában régi szerelmére.

A mint látszik, a mese nagyon egyszerű. De az álnevű szerző érdeme nem is a meseszövevényben van, hanem azon társadalmi köröknek kitűnő rajzolásában, melyekben alakjai mozognak. A mese és a helyzetek keresetlen egyszerűsége, az egész társadalmi rétegeket mozgató félszepségek leplezetlen feltárása, rajzainak hűsége, megfigyeléseinek lelkiismeretes pontossága, a naturalismus elveire emlékeztetnek; de írónk naturalismusa a legnemesebb igazságszeretet és természetesség, melyeknek egy íróban sem volna szabad hiányozniok. A fővárosi salonokat eleven alakokkal népesíti be; rajzai a megfigyelés közvetlenségéről tanuskodnak. Alakjainak jellemzését saját magukra, beszédükre és cselekvéseikre bizza. A jellemzés biztosságában csak néha téved; túlzásba kevésszer ragadtatja magát. Ilyen botlás szemünkben az, hogy a nagyvilágot minden ízében ismerő Tarnóy elesábittatja magát Valerietől, a ki pedig épen olyan eszközöket használ fel ellene, melyek nagyon is kirívók és elvetemültek ahoz, hogy kevesebb jártasságú emberek szemét is felnyissák: a túlságosan decoltírt ruha s egy sötét csigalépcsőn koczkatott ölelés. A Szobné zsugorisága is annyira ki van domborítva, hogy szinte ellenmondást képez fővárosi szereplésétől követelt költekezéseivel. A háttér egy pár epizódja is erősen kiválik és sérti az egész összhangját.

Egészben véve azonban sikerült munka. Mai társadalmunk annyi gyengeségére rámutat s mindazt oly ügyesen illeszti be legtöbb helyen műve keretébe, mint Eötvös elfeledett kitűnő vigjátéka, „Eljen az egyenlőség!”

i. m. gy.